(дори народи), а не група от хора.

Другият

ВАЖЕН ДОКУМЕНТ ЗА ПРОТО- И ДРЕВНОБЪЛГАРСКАТА ИСТОРИЯ,

който ще разгледаме, е неправилно преведеният у нас епос на Волжките българи *"Сказание за дъщерята на Хана"*. Точното му название *"Шан къзъ дастанъ" ("Шан кызи дастаны"; на рус.ез.)* би трябвало да бъде *"Сказание за дъщерята на Шан"*. В него се разказва за една от протобългарските групи, известна ни от китайските източници като ХУН-НУ, а от "ШАН" (както за по-кратко ще наричаме епоса) като народа ХОН. Повествованието започва от времето, когато е приключило второто преселение на протобългарите в Средна Азия (*Карта 3*). За да докажем автентичността на текста, ще се спрем предимно на езика в произведението. Като начало ще представим нашето виждане за лексикалната принадлежност на народа, който е създал епоса.

След разпадането на Авитохолова България се създават няколко нови

български държави, в чиято основа стоят старите протобългарски групи, обединили се при Авитохол. Специално Котрагова или Волжка България е образувана най-вече от протобългарския клон на ХОНИТЕ (ХУНИ - предимно обикновените хунски племена) с малки части и от другите древни български групи.

По археологически паметници от неолита, както и от по-късни писмени извори, установихме, че ХОНИТЕ (ХУНИ) са от индоиранската група на индоевропейците. Както вече уточнихме, приемаме понятия от рода на ИНДОЕВРОПЕЙСКИ за едни от най-условните в историческата и езиковедската науки. Те обединяват племена и народи изключително по географски признак. По същият начин са разделени и на подгрупи (при различните изследователи, оформени по различен начин). НАЙ-ЧЕСТО ПОВТАРЯЩИТЕ СЕ ПРИ ЛИНГВИСТИТЕ ИНДОЕВРОПЕЙСКИ ПОДГРУПИ, ЗА ЧИЕТО ОБОСОБЯВАНЕ ПОЧТИ НЕ СЕ ВОДИ СПОР, СА ИНДОИРАНСКАТА, ПАЛЕОБАЛКАНСКАТА, АРМЕНСКАТА И БАЛТО-СЛАВЯНСКАТА.

От езиковите общности (на източните индоевропейци), които вече се отхвърлят като понятия от съвременната наука и с чието "утвърждаване" по-старите лингвисти внесоха много объркване в историята, ще отбележим "гръко-арийски" или заместващото го понятие "гръко-армено-арийски" езици. В новите проучвания тази терминология бе премахната като ненаучна и на нейно място вече се използва по-конкретното от лингвистична гледна точка понятие "ИЗТОЧНО-ИНДОЕВРОПЕЙСКИ ЕЗИЦИ". По този начин новият термин придоби и историко-лингвистично значение. В тази група учените поставят индоиранските, фригийския, арменския и старогръцкия езици. Тук е мястото още на тракийският, кимерийският и пеласгийският (също от протобългарската група), но за съжаление за тяхната граматика се знае много малко. Това е така, защото от V век пр.Хр. насам започва гръцка експанзия спрямо тези племена(59), като елините извършват повсеместно унищожаване не само на материалната им култура, но най-вече на техните писмени творения. За този варварски акт свидетелстват дори гръцки автори, от които най-обстоен е юристът Изократ(158). Неговите думи: "Гърците окрадоха тракийската култура и митология, за да я превърнат в своя пайдея." би трябвало да се помнят от всяко българско дете, тъй като в неговите вени тече и тракийска кръв (една от трите големи протобългарски групи).

След като уточнихме общите положения и характера на различните групи езици, включително и на протобългарските, нека видим и в какво се състоят езиковите критики към епоса. Най-съществената от тях е на харвардския учен Омелян Прицак, и се базира на факта, че *"ШАН"* не е запазен в писмен вид, а през миналия век е записан от волжкия българин Нагматулин по устни предания. Ако следваме тази логика, то не бива да

приемаме за достоверни и Омировите *"Илиада"* и *"Одисея"*, които много години са препредавани устно, докато бъдат записани и запазени за човечеството. Но именно по сведенията, оставени от тях, Шлиман успя с археологически разкопки да открие останките на Троя.

Славянският епос *"Веда Словена"*, записан (също преди век) от сръбския етнограф Стефан Веркович по устни предания, не е подложен вече на съмнение, че е фалшификат, както това се прави с Волжко-българският епос.

Но нека видим и особеностите на епоса, които показват неговата българска същност. Още в самото начало може да се разбере, че разказът се отнася за българска страна (преводът е от руски език):

"...Как те създали народа булгар
в страната, която по-рано се наричала Атил,
а сега се нарича страна на българите..."

Не можем да имаме и малко съмнение относно автентичността на този текст. Археологията, както и сведения на древни автори от VII-VIII век, доказват, че Котраг (един от синовете на Кубрат) създава Волжка България. Преди това реката се нарича (както е представена и в епоса) Атил, Етел, Итил и т. н., а след това преименувана с етнонима ни, който става неин топоним - Болга или Волга от Болгар, Булгар.

Ако "ШАН" беше написана от татари или за татарския народ, както се твърди от О. Прицак, то тогава този текст щеше да придобие друг вид и вместо "създали народа булгар" щеше да присъства текста "създали народа булгарлък (или татар)", както и изразът "страната, която по-рано се наричала Атил", щеше да придобие вида "страната, която по-рано се наричала Булгар".

Дори да се приеме, че татари са се заселили в този район през XIII век, което не отговаря на историческата истина, защото монголите три пъти ги разбиват (преди войната с българите) и окончателно ги унищожават като народ (още преди това, съкрушително поражение им нанасят и тюрките), то епосът не би бил написан в 882 год., а четири века по-късно.

За да докаже, че епосът (ако е действителен) е татарски, а не български, харвардският учен изказва хипотезата, че *"ШАН"* е написан в 882 год., но по ислямския тюркски календар, който е с шест века по-късен от християнския. Това ще рече, че сказанието се е появило на бял свят около 1482 година.

На тези разсъждения ще представим сведенията на арабският посланик във Волжка България Ибн-Фадлан (191), който при обиколката си на страната през 920-922 год. бил придружаван от сина на автора на епоса (по това време писателят бил починал). Някак много нелогично изглежда синът Абд Аллах Ибн Бащо и арабинът Ибн-Фадлан да живеят по християнския X век (което е доказано от много писмени сведения), а бащата

да се съживи пет века по-късно и да напише произведението си. Господа историци, вглеждайте се по-внимателно във фактите, защото те стоят в основата на истината. Много често най-лесното обяснение на някое събитие е исторически неправилно.

Друга голяма грешка спрямо епоса, която допуска О. Прицак е, че представя творбата за тюркска или, че е писана на тюркско-ислямски литературен език.

Първо, ще отбележим отново, че епосът е за хоните (хуните), които са в основата на Волжка България. След смъртта на автора в държавата се приема за официална религия ислямът, независимо, че голяма част от народа запазва тангристките си обичаи, вярвания и ритуали. Произведението е писано в предмюсюлманска епоха на хонски (хунски) език, който е индоирански по произход (от протобългарската група), но е препредавано устно дълги години сред ислямска среда, откъдето в него присъстват няколко мюсюлмански думи. Дори, обаче, да беше създаден в първите години след приемане на новата държавна религия, той щеше да бъде написан на арабски, който по това време е единственият ислямски език. В подкрепа на тези разсъждения са и откритите монети с надпис БУЛГАР на арабски език. Тюркският литературен език се приема като трети ислямски език (*Приложение 15*), едва през XI век, като преди него за втори мюсюлмански език е признат новоперсийският.

Вън от съмнение е и съществуването на автора на епоса като реална историческа личност. Неговият син носи името Абд Аллах Ибн Бащо, което преведено, дословно означава Раб Божий син на Бащо. Щом Михаил Бащо е имал син, то е логично, че и самият той е живял на тази земя. За него се казва, че идва във Волжка България от българите, които живеят в Хазария. Хазарите, според сведенията на техния каган Йосиф са разбили Авитохолова България и най-вече водещата племенна съставка в нея ХОНОГОНДУРИТЕ (ВИСОКОИЗДИГНАТОТО ПЛЕМЕ)(187). Арабският географ Ибн-Фадлан пък потвърждава, че Бащо идва от този район, като нарича сина на поета с прозвището "Ал-Хазари" (Хазаринът). Този прякор по-скоро показва откъде е дошъл той (баща му), а не, че е такъв по произход. За българското потекло на автора на *"ШАН"* може да се съди от останалите за него сведения, според които той е потомък на търговец от рода Синдж. Това име се произнася от волжките българи като Синтуа. Тук трябва да отбележим отново, че тази наставка (уа) е една от най-популярните в индоиранските езици(17;18). Използва се предимно във фамилните имена (или прозвища) като белег на благородническа принадлежност (или царско достойнство).

В другия спорен Волжко-Български епос - *"История на Джагфар"*, завладелият Близкия изток кана Буртас е споменат с името Партатуа (за сравнение виж наименованието на държавата Партия, създадена от протобългарската династия от град Бълг (Балх) - Аршакиди). Самото

название Синдж или Синт е свързано (по онова време) с топонима на река Инд (а не както днес с наименованието на цяла Индия). Това от своя страна ни подсказва от кой район е потеклото на Микаил. По това време (когато неговият род се преселва от поречието на Инд в Кавказ и северното Причерноморие) Индия е все още под духовното владение на българите-кушани (*Карта 19*), които са били мнозинство в днешните северни предели на тази азиатска държава. Открай време дедите ни са използвали една доста странна форма за запазване на паметта към предците и страната, където са живели, което като традиция почти не се среща сред другите народи. Това е приемане топонима на мястото, откъдето са се преселили, като фамилно име, титла или пренасяйки го като название върху новото си поселище. Случаят с Бащо е точно такъв. Неговият род Синтуа точно показва къде е бил коренът му, както и ни подсказва, че по никакъв начин той не може да бъде хазарин, защото в района на завладяната от българите-кушани северна Индия(125; 128;129), хазари никога не са живеели.

Но нека се върнем отново към произведението. Най-важната негова особеност е запазената

ХУНСКА СТРУКТУРА НА ВЯРАТА,

която оборва всички, застъпващи виждането, че *"ШАН"* е тюркски епос. Протобългарите са дали на света няколко философско-етични или морално-религиозни учения, всяко едно от които е построено по вертикалният модел на реализация на личността: ЧОВЕК-ПОЛУБОГ-БОГ(151), докато в ислямската религия подобно нещо не съществува. Това подсказва, че епосът, който е съгворен (като вид морално учение) според споменатия вертикален модел е съхранил в основата си протобългарското виждане за света.

Ако се вгледаме в заглавието, ще видим, че владетелската титла не е представена нито като "хан", нито като "хаган", както се среща сред тюркските и монголските народи. Нейното звучене е ШАН - по същият начин, както хонската (хунската) титла е представена от китайски (96) и индийски автори.

И след като се спряхме на титлата, ще разгледаме и други езикови белези, които потвърждават индоиранския произход на народа, създал епоса, както и изключват връзката му с тюркския, монголския или татарския светоглед. Няколкото неиндоирански думи, които присъстват в *"ШАН"* са от арабски произход и тяхното наличие само потвърждава, че епосът се е препредавал устно сред ислямска среда, но обособена от арабския, а не от новоперсийския или тюркския езици.

Най-неоспоримите от езиковедска гледна точка думи с индоирански произход са свързани с понятията от митологията. Това са предимно имена

на богове и полубогове, които тук ще изброим по духовно върховенство и азбучен ред:

Тангра - върховен хунски Бог, създател на света.
Албасти - хунски Бог на подземния свят.
Алп - название на добрите полубогове, създадени от Тангра.
Див - название на лошите полубогове, създадени от Тангра.
Аждаха - полубог на плътската извратеност и разврат.
Артъш (Артыш на рус.ез.) - полубогиня на свещения и очистителен огън.
Барадж (Елбеген) - добър полубог-змей, предпазващ страната от беди, закрилник на хоните (хуните).
Барън (Барын на рус.ез.) - полубог на войната и победата.
Баръс (Барыс на рус.ез.) - полубог с образа на барс.
Бойгала - полубогиня на рибите.
Бой-Терек - име на Свещеното Дърво на мирозданието.
Боян - полубог на хармонията и музиката.
Джил - полубог на ветровете.
Йореги - зли грешници, покваряващи хората.
Крага - полубог-птица, покровител на хората.
Кубар - полубог на облаците.
Куян - полубог на кражбата и разбойничеството, уродлив мелез между магаре и камила.
Лачин - свещен бял сокол, обитаващ върха на Великото Дърво Бой-Терек.
Мал - полубог на добитъка, с образа на бик.
Сак - легендарен полубог с образ на нощна птица, син на Карга и Чакчак.
Сок - полубог с образа на нощна птица, брат на Сак.
Самар - могъща полубогиня, дъщеря на Баръс.
Симбир - Свещена планина.
Тама - названието на подземния свят.
Тун-Бури - полубог на подводния свят.
Тулпар - вълшебен крилат кон.
Хурса - полубог на рудничарството и ковачеството.
Чак-Чак - съпруга на Карга, полубогиня на повобрачните.
Чулман - легендарен остров на края на света, населен с дивове (духове).
Шурале - полубог на злините и смъртта.

Становището, че всички тук хонски (хунски; волжко-български) богове и полубогове са се появили за първи път в сказанието е също невярно. Ако проследим внимателно, най-вече китайските сведения за този

протобългарски народ (група от племена), ще забележим, че функциите на всички споменати богове и полубогове са изпълнявани под формата на ритуали или са свързани с много древна митологична традиция, появила се още преди хоните (хуните) да стигнат Китай (най-късно V-то хилядолетие пр.Хр.).

За потвърждение на хипотезата ни, че споменатите персонажи са с изключително древен корен, ще направим кратка съпоставка между някои от тях и някои от шумерските богове. Извършваме паралел именно на (част от) митологиите на тези народи, защото, както вече писахме, те съвместно са разпространени от индоевропейската си прародина и в Азия:

ХОНИ:		*ШУМЕРИ*:	
ТАНГРА	(Създател на света, Върховен Бог)	ДИНГИР	(Създател на света, Върховен Бог)
АЛБАСТИ	(Зъл дух)	АЛМАСТИ	(Бог на злото)
ЙОРЕГИ	(Зли духове)	ЙЕРЕШ-КИГАЛ	(Бог на разрушението)
ТАМА	(Подземен свят)	ТАМУЗ	(Бог на подземния свят)
ХУРСА	(Полубог-ковач)	ХУРСА	(Бог-ковач)
ЧУЛМАН	(Остров накрай света)	ДИЛМУН	(Остров накрай света)

Ако разгледаме по-подробно пантеона на двата народа, ще видим, че и при едните и при другите има богове (полубогове) на войната, бурята, лъжата, добитъка. Аналогия се открива и в принципа на създаването на човека. И в двете митологии богове сътворяват първите хора от глина, след което творенията им се оказват недъгави.

Има, обаче, една голяма разлика при съпоставянето на религиозните виждания на двете групи племена, която подкрепя друга наша хипотеза.

В митологията на шумерите подчертано си личи, че тя е създадена от земеделски, уседнал (строителен) народ, със специални божества за земеделието и строителството. Хонската (хунска) митология не може да не привлече вниманието с това, че е създадена от народ, който се занимава най-вече с война и скотовъдство(10; 9.) Казано с други думи, "*ШАН*", както и "*Ведите*", са могли да създадат народи, възприели т. нар. КУЛТИВИРАНО НОМАДСТВО. Сказанието е дело на тази част от ХОНИТЕ (ХУНИ), която е стояла по-ниско в йерархията на групата родствени племена (ХОНОГОНДУРИТЕ=ВИСОКОПОСТАВЕНИТЕ ХУНИ=ХУНИТЕ АРИСТОКРАТИ, отиват с Исперих в Дунавска България) и по тази причина в техния епос митологичният пантеон, като функция, е

на по-ниско стъпало от шумерския. Забелязва се и развитие при върховното божество (Тангра), което първо създава, впоследствие унищожава някои от полубоговете и героите, сътворявайки нови. Това е символно представяне на промяната в мисленето на дедите ни от групата на обикновените хони (хуни). Кога е настъпила тя във времето е трудно да се каже, но има голяма вероятност това да е станало в периода, когато хоните (хуните) стават арийци.

Сред тюркските народи, монголи и татари липсва подобен пантеон, като в "Шан". Липсва и последната особеност, която споменахме, а именно развитие в митологичното мислене, което още веднъж потвърждава, че тюрки, монголи и татари заимстват в готов вид (на един по-късен етап) религиозния пантеон и държавното устройство от хоните (хуните), без обаче да ги развият, а запазвайки ги във вида, в който са ги получили.

Ако се построи карта на народите, при чието сформиране е участвал протобългарски елемент, както и на народите, останки от протобългарите (независимо с какви измислени имена са назовани сега) ще забележим голямото сходство на митологичните понятия.

Ще започнем със сравнителното разглеждане на религиозните символи и лексеми , свързани с върховното божество на волжките българи - ТАНГРА. При шумерите този Бог е ДИНГИР, тюрки и монголи го видоизменят в ТЕНГРИ, при якутите (останки в Азия от ХУН-НУ) - ТАНГРА. ТЪНГОР е уелското название на човека, който вика Бога и се кълне в Него(265).

За да не се повтаряме постоянно ще отбележим, че в следващите редове ще представим значението на етнонимите в "*ШАН*" в езиците на народи, които искат да бъдат наричани българи (*Карта 17*; *Приложение 17*), независимо, че са преименувани (най-вече от руснаците) с непонятни за самите тях названия. Всички тези народи обитават областите на Южен Сибир, Средна Азия, Памир и Хиндукуш, Кавказ, Поволжието, северното Причерноморие и някои други райони на Евразия, където действително са живеели протобългарите от групата на хоните (хуните) и тези народи се считат за последни техни останки:

ЧАК-ЧАК - чувашите наричат Ча Чак свраката; в памирските езици птичето цвърчене се имитира като ЧАХ-ЧАХА.

САК - в езика пашто е ЗАК, което означава гарван; при чувашите САХАН=полски гарван.

СОК - в сариколския език (на изток от Памир) думата е ШОГ със значение на гарван; при обските угри СОК е вид врана.

АЖДАХА - в Авестийската религия АЖИ ДАХАКА=гърмяща, хапеща змия. И до днес тази дума се среща в иранският език като АЖДАР, а при памирските пашто, таджики и други - АЖДАХА.

АЛБАСТИ-в източно-кавказките езици (Дагестан) АЛБАСТИ=жена с голяма костена брадва на гърдите; в чеченския език ИИЛБАЗ=дявол, господар на подземният свят.

БОЙ-ТЕРЕК-при памирските сариколци и ваханци ТИРЕК=ТАРАК=бяла топола.

ШУРАЛЕ -в Авестийската религия ШУР=пакост, тревога. ШУРАЛЕ=бедствие, нещастие.

АЛП-сред угрите се явява в две разновидности - АЛИП=положителен герой и УЛАП=зъл дявол, пакостна сила; чувашката дума за АЛП също е УЛАП; при кетите (от старите народи в Централна Азия) АЛБА=небесен герой. Алпите помагат на Тангра горе на небето, затова тюркските АЛПАГУТ=герой, тежко въоръжен конник; и АЛПАМЪШ=един от най-прочутите им герои, не може да са свързани с АЛПИТЕ от епоса, защото при тюрките те са земни герои.

АЛБ- древно азиатско понятие=БОГ-ГЕРОЙ, помощник на създателят на света. Думата възниква в протоиндоевропейска среда, тук на Балканите, защото се среща и сред индоевропейските народи, които не са от протобългарските групи - английската ЕЛФ=добър дух; корнуелската ЕЛ=ангел.

КУЯН-тази дума може да възникне сред индоевропейските езици. Например в пашто КУ=гърбица. От този корен е възникнала и думата КУАН=гърбав, грозен, уродлив. В съвременните кавказки езици понятията КУАНЧ и ХУАН означават магаре. В чеченския език КХОАМ=алчност, съперничество - това са част от качествата на героя на епоса - Куян. В същия език КОАН= грозният, а КЪУЙН=кражба.

БАРЪН-най-близко до него е талъшкото понятие БАХРИН =успешен, победоносен. Древните българи, тръгвайки на битка, удряли по щитовете си и скандирали "БАРИТ", нападайки противника.

САМАР-източноиранската богиня САМАР (плодоносна), разпространена сред пущуните, таджиките и други.

БАРС-сред източните иранци, живеещи още в Памир и западен Китай, се среща ПАРС=управлявам, законодателствам. ПАРЕЙЗ в Авестийската религия означава целомъдрие, духовна строгост и т. н. БАРЪСЧИ (изписва се на рус. ез. БАРЫСЧИ) при осетинците =целомъдрие, религиозен пост.

ЧУЛМАН-среща се в иранския език под формата на ЧУЛ=пустинно, необитаемо място, плюс суфикса МАН=пустинен. И до днес в Памир непроходимите и необитаеми места се наричат ЧУЛ. Думата МАН може да бъде и корен на етнонима МАНУ - начинът, по който атлантите са назовавали страната си.

КАРГА-среща се като ГАРГА в много ирански езици. По-вероятно е, обаче, аналогия с източноиранската, приказна, огромна птица с име КАРГАС. Във ведическата митология (която също е дело на

протобългарите), подобна роля изпълнява орелът ГАРУДА.

МАЛ - в памирските езици МАЛА означава стопанство, имот. При кавказките аварци МАЛ и МАТА (mal; mata)= имущество, стоки. В централноазиатските народи като тувинците МАЛ=добитък, вол.

Погрешни са съжденията, според които думата БОЙГАЛА е от угро-фински произход, само защото двете съставни части, на които тя се дели, са се срещали в унгарския език. Тук е мястото, обаче, да отбележим, че унгарският не е от угро-финската група, и че една от оформилите го съставки е протобългарска от индоиранския клон на хоните (хуните).

Също погрешно се определя и първата съставка на тази дума - БОЙ, в смисъл на свещен или ВЕЛИК. Всъщност, и до днес тази лексема е запазила смисъла си в българския език, носеща значението на ГОЛЯМ (ВИСОК). ГАЛА е старото название за риба, което още се използва в самодийските езици под формата на ХАЛ, КАЛ или КАЛА. Вариантът КАЛА, пък в древнобългарския се използва за название на ламя (змей, хала). В унгарският рибата се нарича ХАЛ, а думата съответстваща на нашата БОЙ е БЪО=ГОЛЯМ, ШИРОК. Тъй като думата е от женски род, то преводът й според нас е ГОЛЯМАТА РИБА. В епоса БОЙГАЛА се превръща в езеро. Самата дума за езеро е от ср. род и топонима, който то носи, трябва да бъде от среден или мъжки род. Така името на героинята БОЙГАЛА се трансформира в топонима БОЙГАЛ, откъдето се оформя и названието на езерото БАЙКАЛ. С промяната на някои фонеми в топонима се променя и цялото значение на наименованието, като от ГОЛЯМА РИБА (БОЙГАЛА) се трансформира в ПОЧИТАНАТА (=УВАЖАВАНАТА) РИБА (= БАЙКАЛ). Преобразуването на названието е напълно естествено и за самото сказание, където рибата се превръща в езеро, за да помогне на приятелите - герои.

Отново в унгарския език се среща почти напълно запазена формата ЙОРЕГИ, която звучи ЙОРДЬОГ. Не се е променил смисълът на думата, който означава ДЯВОЛ. В други три езика от протобългарската група са запазени подобни фонетични стойности на думата, като семантично при тях е съхранена някоя от характеристиките на ЙОРЕГИТЕ в епоса.

В чеченския понятието е ЙОРИГ (пише се ЮЬЙРИГ) и означава убиващ, смъртоносен.

В езика на кавказките аварци се среща понятието ОРКО (ХОРКО) =преобръщам, посреднича, "сводничa", а при чимришите думата е ЙОРКАЛАШ, със значение - преобръщам, видоизменям.

Най-интересното сведение от "ШАН" е названието на народа, който е създал епоса. В сказанието той е наречен с етнонима ХОН (най-старият и най-високопоставеният народ в света). Легендата е построена така, че да покаже как от първите хора възниква родът на вожда Боян-Имен (оглавяван от слязъл на земята

АЛП), чиито преки потомци са древните ХОНИ, т. е. хуни.

В това няма нищо нелогично, защото хоните (хуните) са първата протобългарска група, преселила се от Балканите в Азия. Имайки в предвид, че понятието БЪЛГАРИ означава буквално ВИСОКОПЛАНИНЦИ (в смисъл на ВИСОКОИЗДИГНАТИ или ДУХОВНОИЗДИГНАТИ), то няма защо да се чудим, че част от дедите ни - хоните (хуните), представят себе си в епоса като най-високопоставеният народ в света. Това всъщност е подробно показване на етнонима БЪЛГАРИ. Че наименованието в "ШАН" не е било преправяно впоследствие, свидетелстват надписите, които са оставили ХУН-НУ в Средна Азия, и които говорят за себе си като за народа ХООНО (известен сред историческият свят като ХУНИ-ХИОНИ).

Думата ХОН още се среща в унгарския език със значение на роднина (което освен като лексема ни дава и насока къде са корените на унгарците). Друга унгарска дума със същия корен е ХОН-ФИТАРА=нашенец, свой човек. В кавказкия адъгски език ХОН има смисъла на потомък, възпитаник, а в чувашкия език се среща думата ХУНАВ със значение на израстък, потомък.

За връзката между етнонимите ХОН и БЪЛГАРИ, най-вече от семантична гледна точка, може да се открият още податки в епоса, което отново подкрепя неговата автентичност и би трябвало да премахне всякакви предубеждения у изследователите му, както и да им послужи като своеобразен документ при проучване на древната ни история. Касае се за сведението в "*ШАН*", че хоните (хуните) са се оформили като народ в легендарната планина ХОН, която е тяхна прародина. Все още не е определено със сигурност коя е тази планина, но трябва да отбележим, че като символна съставка планината присъства в етнонима БЪЛГАРИ. Тълкуването й (както и това на небето) е в смисъл на извисеност или по-точно - висока духовност.

При кавказките аварци ХОН и до днес означава северен склон на планина. При техните съседи цези и арчинци ХОН е планина, а чеченското ХЬОН (пише се ХЬУН) носи смисъла за гориста местност.

През древността и Средновековието, особено около VII век, етнонима ХОН се среща много често, като най-голямо разпространение намира в арменската книжнина. Особено показателен е случаят с географията "*Ашхарацуйц*"(180). В нея се говори обширно за старите народи, а между новите на първо място са посочени ХЕПТА (ЕФТАЛИТИТЕ). Следващите два народа са АЛХОН и ВАЛХОН, при които втората съставна част е ХОН (ХУНИ), за която приемаме, че означава ПЛАНИНА. В единият случай първата морфема АЛ означава в древнобългарския (от индоиранската група) ЕДНО или ПЪРВИ, като в този вариант етнонимът се превежда като ПЪРВОПЛАНИНЦИТЕ, в смисъл на ПЪРВОИЗДИГНАТИТЕ или ПЪРВОДУХОВНО-ИЗДИГНАТИТЕ. Във втората дума водещата морфема

е ВАЛ (БАЛ), която се превежда като ГОЛЯМ. В този случай етнонимът е със значение на ГОЛЕМИТЕ ПЛАНИНЦИ.

ХИОНИТЕ е следващият народ в арменската география, за който от други източници знаем, че е от хонската (хунска) група и заедно с Ефталитите през III - IV век нахлули в Средна Азия.

Единственото, което озадачава в "*Ашхарацуйц*" е защо хоните (хуните) са посочени сред новите народи. Предполагаме, че съставителите на географията са имали предвид "нови" от гледна точка на периода, през който са се заселили (върнали обратно) в Европа, а не времето, когато те са се оформили като народи. За последното свидетелстват много по-древни източници, които говорят за хоните (хуните) като за по-стар от "старите" народи в "*Ашхарацуйц*"(180).

Задължително трябва да обърнем внимание и на името на един от главните герои в епоса - БОЯН-ИМЕН. Според нас БОЯН означава ВИСОКО НЕБЕ, което е равнозначно на името БЪЛГАРИ, защото ВИСОКОНЕБЕСЕН семантично трябва да се разглежда като НАЙ-ДУХОВНОИЗДИГНАТ. Името има този превод, защото се дели на протобългарските (индоирански) съставки БОЙ=ВИСОК и АН=НЕБЕ. Втората съставка на названието - ИМЕН и до днес в угорският език носи смисъла на СВЕЩЕН, ВИСОКОПОЧИТАН. Тази дума също е свързаната пряко със семантиката на БЪЛГАРИ. Тук трябва да отбележим, че ИМЕН е вариант на ИМЕОН (ИМАЙ; дн. Памир), по която планина се заселват част от протобългарите. Това е причината те да дадат споменатото индоиранско наименование на своето ново местонахождение, защото където живеят ДУХОВНОИЗДИГНТИТЕ (БЪЛГАРИТЕ), ТО РАЙОНЪТ НЕПРЕМЕННО Е СВЕЩЕН И ВИСОКО ПОЧИТАН.

Ако се върнем отново към "ШАН" ще забележим още една негова особеност, която го прави исторически документ. Става въпрос за един от синовете на Боян-Имен, който единствен от всичките братя е от друга майка, и също единствен от тях носи отрицателни качества. Името му е ТЮРК. По този начин, чрез легендаризиран модел е представен фактът, че хоните (хуните) са в основата на много други народи, както и на тюрките (а не, че те са тюрки). Споменаването, че ТЮРК единствен от новосформираните народи е от друга майка, показва митологично, как част от хоните (хуните) се смесват с аборигенното азиатско население и по този начин се зараждат тюрките, но всичко това се извършва в продължение на няколко века, за да се стигне до V-ти (и дори VI-и в.) век, когато чак се появява новият етносен субстрат на историческата сцена.

Още един персонаж от епоса буди любопитство с името си. ШАН АЛБАН РЪШТАВ в сказанието е представен като цар на БУРДЖАНИТЕ. Трябва да уточним, че с етнонима БУРДЖАНИ арабите са упоменавали предимно българите, останали с Бат Бай, които са попаднали под хазарска

зависимост. Първата лексема от името на споменатия герой, обаче, е традиционната за тези българи (хуните) владетелска титла - ШАН. Тя от своя страна подсказва, че щом са имали владетел, то Кавказките и Севернопричерноморските българи са били под фиктивна зависимост от хазарите.

Името АЛБАН показва и точното местонахождение на народа, от който произлиза героя. Първата АЛБАНИЯ се създава в северен Кавказ, край Каспийско море, един от районите с преобладаващо древнобългарско население.

За последното название в етнонима на този персонаж предполагаме, че е вид прозвище, характеризиращо външността на героя - РЪШТАВ=на съвременната българска дума РИЖАВ.

Ако трябва да представим още факти (и то само лингвистични), за да докажем автентичността на волжко-българския епос, страниците на тази книга няма да стигнат. Считаме, обаче, че и предложеното до тук може да убеди всеки непредубеден в документалната стойност на "*ШАН*" и в неговата древнобългарска същност, както и да увери невярващите, че ЕПОСЪТ НЯМА НИЩО ОБЩО С ТЮРКИТЕ КАТО ЕТНОС И С ИСЛЯМА КАТО РЕЛИГИЯ.

Ще завършим прегледа на това волжко-българско творение с интересния въпрос, който съдържа в себе си, а именно - защо хоните (хуните) представят своето родоначалие (като първи хора на земята) свързано с яребицата? Този вид птица почти не се среща в други митологии като символ на произход. Предполагаме, че в случая с хоните се касае за фонетично съвпадение на името на народа с названието на птицата, откъдето този клон на древните българи е приел за логично, че един народ закономерно може да произлиза от птица, която носи неговия етноним. А, че яребицата при волжките българи действително е била наричана ХОН, подсказва съпоставката с най-близките им езици, като в:

Лаксия - ХОНЧА=ПЪДПЪДЪК;
При кавказките езици, сродни с аварския - ХОН=ЯРЕБИЦА;
(Арчански - ХОН; аварски - ХУОНХВА и т. н.);
При табарсарнския - ХУН (пише се ХУМХ)= ВРАНА;
При адигийския - ХОММО= ВРАНА;
Гунзибски и цезки - ХОНХ= ЖЕРАВ.

Както вече уточнихме, епосът разглежда предимно историята на протобългарите от групата ХУН-НУ. Потеклото на индоиранските ни деди, обаче, е съставено и от други общности, най-голяма от които е тази на

САКИТЕ.

КОНСТАНТИН КАМЕНОВ



НЕБЕТО ПОМНИ

ПРОТОБЪЛГАРСКАТА ИСТОРИЯ

НАРОДЕН БУЗАНТЕЗЪ

